

PRZEPISY USTAWY ZASADNICZEJ ORAZ KODEKSU RODZINNEGO I OPIEKUŃCZEGO ODNOŚNIE DO PRZEMOCY

Magdalena Kujawska

Uniwersytet SWPS w Warszawie

ORCID 0009-0003-4196-5140

Abstrakt: Niniejszy artykuł podejmuje analizę wybranych przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w kontekście przeciwdziałania przemocy domowej. Autor zwraca uwagę na brak jednoznacznej definicji rodziny w obowiązującym prawodawstwie oraz wynikające z tego konsekwencje praktyczne. W pracy omówiono także historyczną ewolucję modelu rodziny oraz ról przypisanych małżonkom, podkreślając zmianę od układu patriarchalnego ku partnerskiemu. Poruszono również problem społecznych i kulturowych uwarunkowań postrzegania przemocy oraz roli państwa w zapewnieniu skutecznej ochrony jej ofiarom. Przedstawiono stanowiska doktryny oraz wybrane rozwiązania ustawowe z ustaw szczególnych, które uzupełniają brak spójnej definicji rodziny w prawie podstawowym. Celem artykułu jest wskazanie kierunków możliwych zmian legislacyjnych sprzyjających efektywnemu przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Słowa kluczowe: rodzina, przemoc domowa, Konstytucja RP, kodeks rodzinny i opiekuńczy, ochrona prawna rodziny

CONSTITUTIONAL AND FAMILY CODE PROVISIONS REGARDING DOMESTIC VIOLENCE

Abstract: This article analyzes selected provisions of the Constitution of the Republic of Poland and the Family and Guardianship Code in the context of combating domestic violence. The author emphasizes the lack of a precise legal definition of “family” in current legislation and its practical implications. The study also addresses the historical evolution of the family model and the roles assigned to spouses, highlighting the shift from a patriarchal to a more partnership-based structure. The paper discusses cultural and social perceptions of domestic violence and the role of the state in providing effective protection for victims. It presents positions from legal doctrine and selected statutory solutions from special laws that supplement the absence of a unified family definition in core legislation. The aim of the article is to indicate possible legislative directions that support more effective prevention of domestic violence.

Keywords: family, domestic violence, Constitution of the Republic of Poland, Family and Guardianship Code, legal protection of the family

Wprowadzenie

Rodzina od zawsze pełniła kluczową rolę w strukturze społecznej, a jej ochrona stanowi jedno z fundamentalnych zadań państwa. W polskim porządku prawnym szczególne znaczenie w tym zakresie mają Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej oraz Kodeks rodzinny i opiekuńczy, które regulują podstawowe zasady funkcjonowania życia rodzinnego. Celem niniejszego opracowania jest analiza wybranych przepisów tych aktów prawnych w kontekście przeciwdziałania przemocy domowej (Kujawska 2025: 35-50; Rosłon 2018a: 178-179; Rosłon 2018b: 183-190). W pracy szczególny nacisk położono na problem niejednoznaczności definicji rodziny oraz ewolucję ról małżonków w perspektywie historycznej i normatywnej.

Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej odnośnie do przemocy

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U.1997.78.483, dalej w tekście jako Konstytucja RP) zajmuje nadrzędne miejsce w hierarchii aktów prawnych obowiązujących w Polsce. To na niej opierają się wszystkie pozostałe ustawy. Zawiera ona fundamentalne zasady, które wyznaczają kierunek stanowienia i stosowania prawa (G. Kowalski 2009: 41-42). Wśród nich znajdują się również przepisy odnoszące się do ochrony rodziny – instytucji o szczególnym znaczeniu społecznym.

Zgodnie z art. 48 Konstytucji RP, rodzice mają prawo do wychowywania swoich dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami, z poszanowaniem stopnia ich dojrzałości oraz wolności sumienia, wyznania i przekonań. Ograniczenie lub pozbawienie tego prawa może nastąpić wyłącznie na podstawie ustawy oraz prawomocnego orzeczenia sądu, co świadczy o jego szczególnej doniosłości.

Art. 18 Konstytucji RP stanowi, że małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, a także rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo pozostają pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis ten należy do zasad ustrojowych państwa, a jego umiejscowienie w Konstytucji podkreśla wysoki status tych wartości w systemie prawnym. Wskazano w nim cztery podstawowe elementy związane z życiem rodzinnym: rodzinę, małżeństwo, macierzyństwo oraz rodzicielstwo (Hypś 2012: 24).

Pozostałe przepisy dotyczące rodziny zawarte są w rozdziale II Konstytucji. Jak zauważa M. Dobrowolski, w celu podkreślenia znaczenia rodziny w strukturze państwa, należałoby nie tylko umieścić ją w katalogu zasad konstytucyjnych, ale także przyjąć normy szczegółowo regulujące jej ochronę. Według autora doktryna nie dostrzega wystarczająco jasno roli rodziny w ustawie zasadniczej (Dobrowolski 1999: 24-25).

Państwo realizuje obowiązek ochrony rodziny zarówno poprzez przepisy prawa, jak i poprzez świadczenia oraz politykę społeczną (Kowalski 2009: 51).

Choć nie zostało to sformułowane wprost, Trybunał Konstytucyjny uznaje, że każda rodzina – niezależnie od formy – zasługuje na ochronę prawną (Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 czerwca 2008 r., P 18/06, LEX nr 394607).

Prokreacyjna funkcja rodziny należy do jej podstawowych zadań społecznych. W tym kontekście pojęcie rodzicielstwa obejmuje także macierzyństwo, które – jak wskazuje Trybunał Konstytucyjny – zostało wyróżnione ze względu na biologiczną rolę kobiety w procesie tworzenia życia (Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., K. 26/96, LEX nr 29143).

Art. 33 Konstytucji RP gwarantuje równość praw kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach życia: społecznym, rodzinnym, gospodarczym i politycznym (Witkowski 2013: 160). Przepis ten zakłada równe traktowanie przez władze publiczne oraz równość wobec prawa (Dobrowolski 2012: 22). W praktyce oznacza to jednakowe prawa i obowiązki małżonków wobec siebie i wobec rodziny. Zasada ta stanowi podstawę modelu rodziny demokratycznej, opartej na równym podziale odpowiedzialności (Kowalski 2009: 61).

Art. 53 Konstytucji zapewnia rodzicom prawo do wychowywania i nauczania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami moralnymi i religijnymi, z poszanowaniem wolności dziecka oraz jego stopnia dojrzałości.

Zgodnie z art. 71 Konstytucji RP, państwo ma obowiązek uwzględniać dobro rodziny w polityce gospodarczej i społecznej. Szczególne wsparcie powinno być kierowane do rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej lub społecznej, zwłaszcza rodzin niepełnych oraz wielodzietnych.

Dobro rodziny powinno być zatem punktem odniesienia dla wszystkich działań instytucji publicznych. Państwo, realizując politykę prorodziną, ma obowiązek przeciwdziałać wszelkim zagrożeniom skierowanym przeciwko rodzinie i zapewnić jej członkom skuteczną ochronę (Dobrowolski 2012: 27).

Warto zaznaczyć, że Konstytucja RP nie zawiera legalnej definicji pojęcia „rodzina” (Dobrowolski 2012: 23). Pozwala to ustawodawcy na elastyczne interpretowanie tego terminu w aktach prawnych niższego rzędu – w zależności od ich celu i kontekstu regulacyjnego (Guziejewska 2011: 13).

Regulacje Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w kontekście przemocy i definicji rodziny

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U.2023.0.2809, dalej w tekście jako k.r.o.) stanowi podstawowy akt normatywny regulujący prawo rodzinne w Polsce. Mimo to nie zawiera on legalnej definicji rodziny. Zamiast tego operuje pojęciami takimi jak: dobro rodziny, potrzeby rodziny, środowisko rodzinne czy najbliższa rodzina.

Kodeks nie odnosi się często wprost do pojęcia „rodzina”, ponieważ skupia się na normach regulujących relacje prawne, a nie na klasyfikacjach socjologicznych. Ustawodawca nie zdefiniował rodziny jednoznacznie, ale wskazał, kto może być jej członkiem. W praktyce rozróżnia się tzw. rodziny „wielkie” – obejmujące rodziców, dzieci oraz dalszych krewnych – i „małe” – składające się z rodziców i dzieci (Winiarz i Gajda 2001: 17-18). W przypadku związków nieformalnych (konkubinat), termin „rodzina” pojawia się w kodeksie głównie w kontekście wychowywania wspólnego dziecka (Winiarz i Gajda 2001: 21)

M. Kosek zwraca uwagę na ścisły związek między pojęciami „rodzina” i „małżeństwo” (Kosek 2008: 231). Zgodnie z art. 1 k.r.o., małżeństwo stanowi związek kobiety i mężczyzny, a jego zawarcie uznawane jest za moment powstania rodziny. Autor podkreśla również, że kodeks uwzględnia sytuacje rodziców pozostających w związkach nieformalnych.

Na podstawie art. 23 i 27 k.r.o. małżonkowie mają obowiązek zaspokajania potrzeb założonej przez nich rodziny. Oznacza to zarówno współodpowiedzialność materialną, jak i zaangażowanie w wychowanie dzieci (Rośton 2018c: 213-223).

Choć kodeks promuje model rodziny oparty na małżeństwie, to dzieci urodzone poza związkiem małżeńskim mają w świetle prawa te same prawa, co dzieci pochodzące z małżeństw (T. Smyczyński 2016: 4).

Pojęcie rodziny pojawia się również w ustawach szczególnych, takich jak: Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U.2024.0.323), Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U.2024.0.1283), Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U.2025.0.438).

Ustawy te mają na celu ochronę i wsparcie rodziny, lecz różnią się w przyjętych definicjach. Na przykład, zgodnie z art. 3 pkt 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych, za rodzinę uważa się m.in. rodziców, dzieci, małżonków, opiekuna faktycznego dziecka oraz osoby pozostające na utrzymaniu wspólnego gospodarstwa domowego. Uwzględnia się tutaj zarówno więzi rodzinne, jak i ekonomiczne (Guziejewska 2011: 14-15). Powyższa definicja posiada obszerniejszy katalog podmiotów w odniesieniu do katalogu z k.r.o. Ponadto zaznaczeni zostali opiekunowie dziecka, a także rodzice, którzy nie są w związku małżeńskim (Kosek 2008: 231).

Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (art. 2 pkt 12) stosuje podobną definicję, poszerzając ją m.in. o osoby, z którymi wychowywane jest wspólne dziecko. Natomiast ustawa o pomocy społecznej (art. 6 pkt 14) przyjmuje jeszcze szersze ujęcie, w którym za rodzinę uznaje się osoby spokrewnione i niespokrewnione, jeżeli pozostają w związku faktycznym, wspólnie mieszkają i gospodarują.

Zgodnie z opinią M. Nazara, w ujęciu k.r.o. rodzina to formalna komórka społeczna powstała wskutek zawarcia związku małżeńskiego. Choć konkubinat nie

mieści się w tej definicji, nie wyklucza on realizowania obowiązków rodzicielskich wobec dzieci. Autor wskazuje też, że konstytucyjne rozumienie rodziny jest szersze niż w kodeksie, jednak nie prowadzi to do sprzeczności między tymi regulacjami – różnice wynikają z ich odmiennych celów (Ignatowicz i Nazar 2006: 21-24).

Z kolei M. Kosek zauważa, że rodzinę mogą tworzyć także osoby samotnie wychowujące dzieci lub osoby tej samej płci, jeśli prowadzą wspólne gospodarstwo domowe (Kosek 2008: 241). W jego ujęciu istotą rodziny nie jest wyłącznie pokrewieństwo, lecz trwałość więzi, wspólne życie i odpowiedzialność. Jednocześnie wskazuje on na konieczność jednoznacznego uregulowania pojęcia rodziny w k.r.o., aby uniknąć rozbieżnych interpretacji (Kosek 2008: 232-243).

J. Ignaczewski postuluje natomiast wyodrębnienie prawa rodzinnego jako odrębnej gałęzi prawa, niezależnej od prawa cywilnego. Umożliwiłoby to wyraźniejsze zaakcentowanie jego funkcji ochronnej – podobnie jak prawo karne pełni funkcję represyjną, a cywilne – odszkodowawczą (Ignaczewski 2014: 25-27)

Podsumowując, choć kodeks rodzinny i opiekuńczy nie zawiera jednej, uniwersalnej definicji rodziny, to pojęcie to jest obecne w wielu aktach prawnych i rozumiane w różny sposób – zależnie od kontekstu normatywnego. Mimo braku jednoznaczności, w praktyce dominuje podejście zgodne z tradycją prawa rodzinnego, oparte na trwałości relacji, wspólnym zamieszkaniu i wzajemnych obowiązkach.

Historyczny rozwój regulacji dotyczących przemocy w rodzinie

Zarówno Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku, jak i inne akty prawne, takie jak Kodeks karny, Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, posługują się pojęciem „rodzina”, nie zawierając jednak jego jednoznacznej definicji. Szersze ujęcie tego terminu można odnaleźć w art. 6 pkt 14 ustawy o pomocy społecznej, gdzie rodzinę stanowią osoby spokrewnione lub niespokrewnione, pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące. Co istotne, ustawodawca nie uzależnia tu statusu rodziny od zawarcia formalnego związku prawnego.

Brak ścisłej definicji w wielu aktach prawnych umożliwia szeroką interpretację pojęcia rodziny, co pozwala objąć ochroną większą grupę osób. Na poziomie konstytucyjnym każda forma rodziny korzysta z równego prawa do ochrony (Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 kwietnia 2011 r., SK 62/08).

Z perspektywy historycznej można dostrzec istotną ewolucję roli kobiety i mężczyzny w rodzinie, zarówno w aspekcie społecznym, jak i prawnym. Przez wiele wieków dominującą pozycję w rodzinie zajmował mężczyzna, co miało odzwierciedlenie w przepisach prawa.

W XVII i XVIII wieku sądy miejskie i wiejskie często orzekały na korzyść mężczyzn, nawet w przypadkach stosowania przez nich umiarkowanej przemocy

wobec żon. Dopiero w przypadku poważniejszych nadużyć sądy interweniowały, jednak kary były zwykle łagodne (Baranowski 1955: 87).

Władza rodzicielska i decyzje dotyczące wychowania dzieci przysługiwały mężczyźnie jako głowie rodziny. W Kodeksie Napoleona (art. 373) jednoznacznie wskazano, że to ojciec sprawuje władzę w trakcie trwania małżeństwa (Płatek 2004: 150).

W Polsce okresu międzywojennego obowiązywały akty prawne przyjęte jeszcze w czasach zaborów. Ich wspólną cechą było nieprecyzyjne regulowanie kwestii majątkowych w rodzinie oraz uprzywilejowanie mężczyzny w relacjach ekonomicznych. Kobiety były uzależnione finansowo od mężów, co utrzymywało ich podrzędną pozycję.

Przykładowo, przed wojną podstawową formą ustroju majątkowego małżeńskiego była rozdzielnosc majątkowa. Wspólność majątkowa była możliwa tylko na podstawie osobnej umowy. W kodeksie cywilnym austriackim (§1233) związek małżeński sam w sobie nie ustanawiał wspólności. W razie wątpliwości co do własności danego składnika majątku, domniemano, że należy on do męża (§1237). (Jaworski 1905: 756 -783).

Pozycja kobiety była również ograniczona w zakresie reprezentacji przed sądem i sprawowania władzy rodzicielskiej. Mąż miał decydujący głos w sprawach formalnych.

Dopiero Dekret Prawa Małżeńskiego z dnia 25 września 1945 r. w rozdziale III pod tytułem „Prawa i obowiązki małżonków”, normuje bezwzględne odejście od tych norm i wdraża równouprawnienie wobec praw oraz obowiązków każdego małżonka:

- art. 14 stanowi, że małżonkowie są zobowiązani do wspólnej wierności, pożycia, współdziałania oraz pomocy na poczet rodziny, jaką założyli poprzez swój związek – wynika z tego też obopólne zobowiązanie alimentacyjne;
- art. 15 jednakowo każdy z małżonków jest zobowiązany do wnoszenia wkładów oraz ponoszenia odpowiedzialności w celu podtrzymywania razem gospodarstwa domowego i majątkowego, do wspólnego wychowywania potomstwa, a także również zaspokajania osobistych potrzeb małżonka;
- art. 16 § 1 traktuje, że zobowiązania, które zostaną zaciągnięte poprzez każdego z małżonków w sprawach zwykłych wspólnego gospodarstwa oraz wychowywania dzieci, każdy z małżonków odpowiada solidarnie. Z kolei z treści art. 16 § 2 dowiadujemy się, że poprzez wezwanie jednego z małżonków sąd wobec istotnych powodów może odebrać drugiemu małżonkowi prawo do zaciągania zobowiązań z rezultatem ukazany w § 1. W przypadku przemiany stosunków pomiędzy małżonkami sąd ma możliwość na wniosek każdego z nich znieść ograniczenie tych praw (art. 16 § 3).

Porównując regulacje XIX i początków XX wieku z prawem powojennym, dostrzegalna jest zmiana modelu rodziny – z patriarchalnego na bardziej partnerski. O ile dawniej tylko mężczyzna posiadał pełnię władzy i decyzyjności, to nowe przepisy ustanowiły formalną równość (Kocik 2006: 336-351).

Jednoczesne wprowadzenie norm konstytucyjnych, które mają na celu ochronę rodziny oraz zapewnienie jej trwałości, może rodzić pytanie, czy zmiany w prawie rodzinnym nie pozwalają, aby tradycyjny model rodziny mógł w takim wymiarze dalej funkcjonować. Finalnie przepisy obowiązujące po wojnie rezygnują z prawnego uzależnienia małżonki od męża. W żadnym zakresie jednak nie wprowadzają ograniczeń przeszkadzających w dalszym funkcjonowaniu patriarchalnego modelu rodziny. Należy zwrócić w tym miejscu szczególną uwagę na reprodukcyjny cel rodziny. Stawia on sam w sobie kobietę w pozycji recesywnej wobec męża. W dalszej kolejności natomiast może to prowadzić do uzależnienia od niego, czym utrwala się tradycyjny model rodziny (Bień-Kacała 2016: 190-197).

W Konstytucji z 1997 r. i prawie rodzinnym jednoznacznie została wskazana równość kobiet wobec mężczyzn w rodzinnym życiu, wbrew temu jednak społeczeństwo nadal postrzega rodzinę w sposób tradycyjny, oznaczający podporządkowanie się kobiet względem mężczyzn.

Wyżej wymieniony pogląd rodziny można by zastąpić partnerską rodziną, którego głównym atrybutem jest współuczestnictwo oraz równość stron. W zachowaniu kobiety i mężczyzny w związku tradycyjnym, brak jednoznacznego wzorca, biorąc pod uwagę kulturę jak i tradycję nie można określić ról w związku partnerskim, jednoznacznym wzorcem jest wzorzec tradycyjny, który odwołuje się do roli kobiety i mężczyzny w związku małżeńskim. Konkretnie doprecyzowanie, bywa kontrowersyjne w wyrokach Trybunału Konstytucyjnego i w tym odniesieniu, upoważnia skonkretyzowanie w obszarze ustawy, co stanowi fundament kontroli konstytucyjnej. W tym obszarze zmiana wzorców kulturowych i ograniczenie form przemocy w rodzinie, jest jednym z podstawowych obowiązków państwa względem rodziny.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza wykazała, że chociaż Konstytucja RP oraz Kodeks rodzinny i opiekuńczy zawierają zapisy gwarantujące ochronę rodziny, to nadal istnieją istotne luki w zakresie jednoznacznego definiowania jej struktury oraz członków. Brak precyzyjnych regulacji może skutkować ograniczeniem zakresu ochrony prawnej, szczególnie w przypadkach przemocy domowej. Równocześnie, prawo – choć deklaratywnie chroni równość i bezpieczeństwo w rodzinie – nie zawsze odpowiada na realne potrzeby osób dotkniętych przemocą czy nierównym traktowaniem.

Dzisiejsze ustawodawstwo stoi zatem przed wyzwaniem nie tylko precyzyjnego definiowania instytucji rodziny, ale przede wszystkim tworzenia takich regulacji, które sprzyjają budowaniu rodzin opartych na wzajemnym zaufaniu, równości i bezpieczeństwie. Zmiana kulturowych wzorców, skuteczne przeciwdziałanie przemocy oraz wzmocnienie prorodzinnej polityki społecznej to kluczowe kierunki rozwoju prawa rodzinnego w Polsce.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U.2023.0.2809).
Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U.2024.0.323).
Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U.2024.0.1283).
Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U.2025.0.438).

Orzecznictwo

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 kwietnia 2011 r., SK 62/08.
Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 czerwca 2008 r., P 18/06, LEX nr 394607.
Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., K. 26/96, LEX nr 29143.

Piśmiennictwo

Baranowski B., 1955, *Sprawy obyczajowe w sądownictwie wiejskim w Polsce w wieku XVII i XVIII*, Łódź, Wrocław.
Bień-Kacała A., 2016, *Zasada równości*, [w:] *Na straży państwa prawa. Trzydzieści lat orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Garlicki L., Derlatka M., Wiącek M. (red.), Warszawa.
Dobrowolski M., 2012, *Rodzina jako wartość konstytucyjna w orzecznictwie TK (1996 - 2007)*, [w:] *Rodzina jako podmiot prawa*, Czarnek P., Dobrowolski M. (red.), Zamość.
Dobrowolski M., 1999, *Status prawny rodziny w świetle nowej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, PSJ, nr 4.
Guziejewska A., 2011, *Publicznoprawne definicje rodziny - zarys problematyki*, Przegląd Praw Prywatnego, nr 1.
Hypś S., 2012, *Ochrona rodziny w polskim prawie karnym*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
Ignaczewski J., 2014, *Komentarz do spraw rodzinnych*, Wydawnictwo Lexis Nexis, Warszawa.
Ignatowicz J., M. Nazar, 2006, *Prawo rodzinne*, Warszawa.
Jaworski W. L., 1905, *Kodeks cywilny austriacki*, Kraków.
Kocik L., 2006, *Rodzina w obliczu wartości i wzorów ponowoczesnego świata*, Kraków.
Kosek M., 2008, *Pojęcie rodziny w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym i negatywne skutki jej redefinicji w wybranych aktach prawnych*, [w:] *W trosce o rodzinę. Księga pamiątkowa ku czci profesora Wandy Stojanowskiej*, Kosek M., Słyk J. (red.), Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa.
Kowalski G., 2009, *Założenia prawa rodzinnego w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Prawo rodzinne w dobie przemian*, Kasprzyk P., Wiśniewski P. (red.), Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin.

- Kujawska M., 2025, *Procedura Niebieskie Karty* [w:] *Przemoc i kryzys w rodzinie – aspekty prawne, statystyczne i społeczne w świetle prawa*, Budnik-Minierska M. (red.), Archae-Graph, Łódź.
- Płatek M., 2004, *Zakaz karcenia fizycznego jako forma stosowania środków wychowawczych, Konferencja naukowa: Przemoc w rodzinie –publiczna tajemnica czy publiczny problem*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa.
- Rosłon A., 2018a, *Przemoc w rodzinie i jej aspekty prawne - zarys problematyki* [w:] *Problemy nauk prawnych. Tom. 6*, Pujer K. (red.), Exante, Wrocław.
- Rosłon A., 2018b, *Procedura „Niebieskie Karty” - zarys problematyki* [w:] *Problemy nauk prawnych. Tom. 6*, K. Pujer (red.), Exante, Wrocław.
- Rosłon A., 2018c, *Wychowanie patriotyczne istotnym elementem bezpieczeństwa rodziny*, [w:] *Bezpieczeństwo człowieka a rodzina*, Jarmoch E., Trzpil I. A., Świderski A. W. (red.), Drohiczyńskie Towarzystwo Naukowe, Drohiczyn.
- Smyczyński T., 2016, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, wydanie 8, C.H. Beck, Warszawa.
- Winiarz J., Gajda J., 2001, *Prawo rodzinne*, Warszawa.
- Witkowski Z., 2013, *Prawo konstytucyjne*, Wydawnictwo TNOiK, Toruń.

Dane kontaktowe / Contact details

Magdalena Kujawska

E-mail: magdamkujawska612@interia.pl